

Kniha *Pod maskou benevolence* poprvé vyšla roku 1993. Její autor, Harlan Lane, je psycholog a lingvista a vyučuje na univerzitě v Bostonu. Přestože Lane je slyšící, neslyšící komunitou, jejím jazykem a kulturou se zabývá už více než pětadvacet let, je autorem řady knih věnovaných problematice Neslyšících, jejich jazyka a kultury, a držitelem několika ocenění udělovaných americkou Neslyšící komunitou.

Východiskem Laneovy knihy je protiklad mezi dvěma pohledy na hluchotu – první z nich, související především s lékařským pohledem na hluchotu, Lane označuje jako model choroby. Základním předpokladem tohoto pohledu je obraz Neslyšícího jako jedince, kterému něco chybí a kterého je jako takového třeba léčit. Druhý pohled na hluchotu, ke kterému se sám Lane jednoznačně hlásí, souvisí s především s antropologickým pohledem na hluchotu a vychází z představy, že rozdíl mezi slyšícími a Neslyšícími je rozdíl kulturní a jazykový. V prvních kapitolách knihy Lane analyzuje tyto dva obrazy neslyšících, jejich historické a psychologické kořeny (například vztah mezi kochleárními implantáty a orální výchovou nebo vznik lékařského pohledu na hluchotu v 18. Století, jehož základní rysy přetrvávají dodnes) a důsledky, které pro naše chápání hluchoty přinášejí.

Následující část knihy je věnována historické a antropologické analýze útlaku historických komunit. Je založena na srovnání mezi lékařským pohledem na hluchotu a kolonizací afrických národů. Lane sám je s problémem kolonizace dobře obeznámen: v sedmdesátých letech se účastnil projektu, jehož cílem bylo vybudovat systém vzdělávání pro Neslyšící ve středoafričské republice Burundi. Lane poukazuje na zjevné paralely mezi způsobem, jakým se kolonizátoři dívali na kolonizované domorodé komunity v Africe, a způsobem, jakým současný systém testování a vzdělávání buduje obraz Neslyšícího jako mentálně deficitního jedince. V obou případech se spíše než objektivní pohled jedná o soustavu stereotypů, které si kolonizátor promítá do kolonizovaného, aby zdůraznil jeho nedostatečnost a ospravedlnil svou vlastní existenci. Tento postoj Lane označuje jako paternalismus. V případě psychologického testování Lane podrobně rozebírá, jakým způsobem používané testy soustavně podávají zkreslený obraz Neslyšících a jejich mentálních schopností.

V následující kapitole se Lane věnuje otázce vzdělávání Neslyšících. Kritizuje orální metodu i metodu totální komunikace a ukazuje, že zdaleka nejvhodnějším systémem je vzdělávání bilingvální a bikulturní. Zároveň a především však poukazuje na nedostatky stávajícího systému a ukazuje, jakým způsobem se do něho promítá psychologický i ekonomický zájem slyšící většiny, zatímco samotní Neslyšící jsou soustavně vylučováni z pozic, na kterých v této věci probíhá rozhodování.

Lane dále ukazuje na roli, jakou hrají tyto paternalistické stereotypy (představa o Neslyšícím jako o mentálně omezeném jedinci, jako o někom, koho je třeba civilizovat, jako o bytosti bez jazyka) nejen v oblasti vzdělávání, ale i v politice týkající se kochleárních implantací malých neslyšících dětí. Poukazuje především na ekonomickou motivaci tohoto postupu, na způsob, jakým dochází k manipulaci rodičů, jimž jsou upírány informace týkající se kulturní a jazykové alternativy, jakou představuje Neslyšící komunita, a ukazuje rovněž, že výsledky, pokud jde o osvojování jazyka a vývoj osobnosti implantovaných dětí, ani zdaleka nesplňují naděje, které se do tohoto postupu původně vkládaly.

Předností Laneovy knihy je především její interdisciplinarita a přístupný způsob výkladu. Lane čerpá nejen z podnětů lingvistických a psychologických, ale i antropologických, filosofických a sociologických. Daří se mu tak poukazovat jednak na zvláštní postavení neslyšící menšiny mezi jinými kulturními a jazykovými minoritami, ale také na to, co mají Neslyšící s jinými minoritami společné.

Laneova kniha již byla přeložena do několika jazyků a je jednou z nejcitovanějších prací o problematice Neslyšících. Nové vydání z roku 1999, ze kterého pochází český překlad, je navíc doplněno novou kapitolou, shrnující výsledky novějších studií věnovaných osvojování jazyka u implantovaných dětí.

Laneova kniha je určena všem, kdo se problematikou Neslyšících a znakového jazyka zabývají, ale nejen jim: díky přístupnému způsobu výkladu dokáže oslovit i ty, kdo se zajímají o otázku menšin a jejich emancipace. Samotným Neslyšícím potom umožňuje pozoruhodný vhled do dějin menšiny, ke které náležejí. Odhaluje nerovnoměrnou distribuci mocenských vztahů, které i v dnešní době, jež se pokládá za emancipovanou, určuje pohled na tuto menšinu a vzdělávací i jazykovou politiku, která je v souvislosti s ní uplatňována. *Maska benevolence* tak otevírá řadu témat, která se v Čechách v souvislosti s neslyšícími jen zřídka stávají předmětem zájmu: nejen jejich jazykový, ale i sociální, ekonomický a politický útlak, a také historickou a psychologickou motivaci, která vede k tomu, aby se tento útlak udržoval. Odhalení tohoto stavu věcí je první krok k tomu, aby mohl být kritizován a zlepšován.

Překlad do ČZJ (2013): https://www.youtube.com/watch?v=2j_BeXV0qno